

ABA-NOVÁK VILMOS (1894-1941)**Cirkusz (Néparéna), 1930-1932 között**

Tempera, fa, 60x80,5 cm

Jelezve balra fent: Aba-Novák

Kezdő ár: 12 000 000 Ft / 42 857 EUR

Becsérték: 16 000 000 – 22 000 000 Ft**Estimated price: 57 143 – 78 571 EUR****AUKCIONÁLVA:**

- BÁV 60. árverés, 2. tétel (Cirkusz címmel)

KIÁLLÍTVA:

- Aba-Novák Vilmos, Iványi Grünwald Béla és Szőnyi István kiállítása. Szépművészeti Kiállítások, Budapest, 1932. október, katalógus: 11.

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA:

- Aba-Novák Vilmos kiállítása. Műgyűjtők Galériája, 1997. május - június, 28. kép

REPRODUKÁLVA:

- Molnos Péter: Aba-Novák. Népszabadság könyvek, Budapest, 2006, 135. kép

A Néparéna a 20. századi magyar cirkusztörténelem egyik meghatározó helyszíne. Alapítója egy modenai születésű előadóművész, Giuseppe Barokaldi volt. Barokaldi vándorévei után, a 19. század hatvanas éveiben kötelekkel körülvett pódiumával telepedett le a Városliget keleti oldalán. A mai Bethesda kórház környékén cirkuszi műsorral szórakoztatta a kirándulókat. 1876-ban – ekkor már nevét magyarosítva – ponyvából-deszkából épült csarnokot emelt, majd az 1885-ös Országos Általános kiállítás előkészítésekor – immár jelentős társulattal – továbbvándorolt az állatkert felé, hogy felépítse saját állandó cirkuszát, a Városligeti Néparénát.

Barokaldi az első városligeti cirkuszos volt. Körülötte épült fel a későbbi lizsé, mely a 19. század végének, a 20. század elején legendás pesti szórakozóhely lett. Arénájába húsz krajcár volt a belépő. A nézőtér hamar megtelt, és amikor a zenekar megteremtette a kellő hangulatot, „...a tátott szájú nagyérdemű elé fénylő flitteres ruhában kippattant a műlovarnő, aki elképzelhetetlen könnyedséggel állt fejen a vágató ló hátán. Az idomított lovak egyszerre ágaskodtak, az ostor pattogó hangjára körbevágtattak, majd fekete szakállú professzor olvasott a közönség gondolataiban, késdobáló rémisztgette a publikumot, a hasbeszélők, állatidomárok és erőművészek között pedig a vörös orrú bohóc, „Ostoba Ágoston” xilofonnal és csörgővel spékelt tréfáin nevetettek a gyerekek.”

Barokaldi 1915-ös halálát követően egy ideig fia, György vezette tovább a Néparénát, majd Schmidt Mihály lett a cirkusz új igazgatója, aki egészen 1944-ig működtette az arénát, őrizve a legnagyobb bohóc, Barokaldi emlékét.

Barokaldi mutatta meg először a pesti közönségnek a társadalmi osztályok fájdalmas különbségét is. A délutáni cirkusz vászonponyvája mögött ácsorgó, kukucskáló, lyukakat keresgélő mezítlábas gyermekek százai, ha csak pillanatokra is, így tekinthettek be a „mennyországba”, ahova csak a kiváltságosok juthattak be. Tőle tanulták azt, amit a leghamarabb felejtettek el: a nevetést.

Fernand Leger: Akrobaták a cirkuszban, 1918

A Czája cirkusz 1930-ban

Aba-Novák Vilmos: Nagy vurstli, 1930

A cirkusz témája 1930-ban bukkan fel először Aba-Novák életművében. „Egy szombathelyi műértő új villáját kellett volna dekoratív festményekkel díszítenie. Közülük elkészült a Nagy vurstli című kompozíció és az álarcos képszallag. Aba-Novák itt végre falsíkokhoz jutott, melyen komponáló fantáziáját szabadon élhette ki. A modern villa stílusa nem jelentett megkötést, sőt ellenkezőleg, megerősítette benne a Rómában fölébredt művészi vágyakat. Igaz hogy a választott téma merőben más, mint az olaszországi motívumok, de annak helyett való művészi megfogalmazásához stílusának itáliai átalakulása volt szükséges. Tulajdonképpen nem keretbe való képeket festett, hanem igazi faldekorációkat, mint ahogyan többi alkotása is sokszor közelebb áll a freskóhoz, mint a rájárással elhatárolandó természetkivágásokhoz.” – írja le a festő első cirkuszi tárgyú alkotásának, a Nagy vurstli születésének körülményeit Ybl Ervin 1931-ben.

A fenti megrendeléstől számítva (bár a Nagy Vurstli soha nem került Szombathelyre) a cirkusz rendszeresen visszatérő témája lesz a festő életművében. Olyannyira, hogy, a két világháború közötti időszak városligeti „kőcirkuszain”, a Néparénán, valamint a Wulff Cirkuszon (a mai Nagycirkusz elődje) kívül, a külföldi utazócirkuszok – Busch, Sarrasani, Crone – valamint a három legnagyobb magyar vándortársulat – a Gazdag, a Donnert és a Czája – szintén mindegyike felbukkan e ciklusban. Alapossága arra enged következtetni, hogy a művész szisztematikusan térképezte fel a cirkuszi élet „tarka-barka, fényreklámos, jazz-band-es, a modern ember dekadens esztétikájához” oly közel álló világát. Évente felkereshetett egy-egy társulatot, hogy napokon, vagy heteken át utazzon együtt és tanulmányozza a mutatványosok, akrobaták, zsonglőrök, nem utolsósorban a késdobálók életét. Megragadta a fényben úszó sátrak „látzatvalóságát”, az artisták, bohócok, mutatványosok életének fonák volta. Az 1930-as évek elejétől haláláig e groteszk világ folyamatosan visszatérő témája festészetének. A korszak egyik kiemelkedő munkája a Cirkusz / Néparéna/ című műve. Pályája egyik legizgalmasabb, legérdekesebb ciklusát alkotják a cirkusz képek, s valamelyikén talán maga Alfonsó is felbukkan valahol mint a Czája művésze!

PÁRHUZAMOK A CIRKUSZ TEMATIKA ÉS AZ ART-DECO FORMAVILÁGA KÖZÖTT

A cirkusz világa nem az allegóriák, a megszemélyesítések finom retorikájára épülő tematika. A cirkusz az ellentétek, a lét önellentmondásainak, a világ janus arcúságának terrénuma. Nem éppen lírai, sokkal inkább nyers, drámai, és kérlelhetetlen téma. Nincsenek átmenetek, nincsenek fokozatok, csak a látszat és a valóság – néha végtelenül triviális – ellentéte. A cirkusz témája éppúgy nélkülözi a finom utalások kelléktárát, az átmenetek módusait, mint ahogy az art-deco képi világa nélkülözi az árnyalt előadásmódot, a finom fokozatokat. Az optikai illuzionizmus magas foka, a fekete-fehér, a hideg-meleg játéka éppen olyan feloldhatatlan ellentétekben mozog e kor művészetében és főként Aba-Novák egyéni stílusában, mint a cirkusz világának karaktereiben. Talán nem túlzás azt állítani, hogy az 1930-as évek környékén a cirkusz nem pusztán egy közkedvelt szórakozási forma, hanem a kor általános életérzésével is kapcsolatba hozható parabola.

Ha ez így van Aba-Novák festészetében mind tartalmi, mind formai szempontból jelen van a látszat és a valóság feloldhatatlan ellentétpárja. Hideg-meleg színkomponálása, a vonal és a színfoltok modelláló, kérlelhetetlen metsző ereje legalább olyan drámai erőt hordoznak, mint a cirkusz ellentmondásokkal teli figurái.

Kaszás Gábor

Funk Pál (Angelo): Cirkuszi kikiáltó, 1930-as évek

Mutatványosbodé a Városligetben, 1910-es évek

André Kertész: Leskelődők a cirkuszban, 1920

